

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995 yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

3-2023

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

MAFKURAVIY IMMUNITET VA UNING ZARURATI
ИДЕОЛОГИЧЕСКИЙ ИММУНИТЕТ И ЕГО НЕОБХОДИМОСТЬ
IDEOLOGICAL IMMUNITY AND ITS NEEDED

F.A.Ibroximov¹, B.M.Jo'raqo'ziyev²

¹F.A.Ibroximov

– CHDPU tayanch doktoranti

²B.M.Jo'raqo'ziyev

– Chirchiq davlat pedagogika universiteti magistranti

Annotatsiya

Maqolada XXI asrning asosiy kategoriyalaridan bo'lgan mafkuraviy immunitet tushunchasi, uning kelib chiqishi, asl mazmuni hamda uning bugungi globalashuv sharoitidagi ahamiyatini ochib berishga harakat qilingan. Bugungi kunda mafkuraviy immunitetga bo'lgan ehtiyoj qay darajada muhimligini isbotlash maqsadida axborot-manipulyatsiya jarayonlari, uning vosita va usullari, xavflilik darajasi misollar yordamida ochib berishga harakat qilingan. Mamlakatimiz taraqqiyoti yo'lida fuqarolarimizning, ayniqsa yoshlarimizning g'oyaviy bilimlari, ma'naviy qiyofasi va bunyodkorlik potensialini oshirishda mafkuraviy immunitetning ahamiyatini ilmiy-tahliliy ochib berish maqsad qilingan.

Аннотация

В статье предпринята попытка раскрыть понятие идеологической общности, являющейся одной из основных категорий 21 века, ее происхождение, оригинальное содержание и значение в современных условиях глобализации. Для того чтобы доказать, насколько важна сегодня необходимость идеологического иммунитета, предпринята попытка на примерах раскрыть процессы информационного манипулирования, его средства и методы, степень опасности. Она направлена на научно-аналитическое выявление значения идеологического иммунитета в повышении идейных знаний, духовного облика и творческого потенциала наших граждан, особенно нашей молодежи, на пути развития нашей страны.

Abstract

The article tried to reveal the concept of ideological immunity, which is one of the main categories of the 21st century, its origin, original content and its importance in today's globalization conditions. In order to prove how important the need for ideological immunity is today, an attempt has been made to reveal information manipulation processes, its tools and methods, and the level of danger using examples. It is aimed to scientifically and analytically reveal the importance of ideological immunity in increasing the ideological knowledge, spiritual image and creative potential of our citizens, especially our youth, on the way to the development of our country.

Kalit so'zlar: mafkura, immunitet, psixologiya, ijtimoiy ong, strategema, mafkuraviy tahdid, overton oynasi, "FFF" dasturi, ma'naviy tarbiya, kalom ilmi, argumentlash ahamiyati, Uchinchi RENESANNS poydevori.

Ключевые слова: идеология, иммунитет, психология, общественное сознание, стратегема, идеологическая угроза, «окно Овертона», программа «ФФФ», духовное образование, наука о слове, важность аргументации, основание Третьего РЕНЕССАНСА.

Key words: ideology, immunity, psychology, social consciousness, strategem, ideological threat, "overton window", "FFF" program, spiritual education, word science, importance of argumentation, foundation of the Third RENAISSANCE.

KIRISH

Barchamizga yaxshi ma'lumki, har bir davlatning barqaror taraqqiyoti hamda rivojlanishi inson omiliga, xususan, yosh avlodning ilmiy, ijodiy va ma'naviy kamolotiga bog'liq. Shu nuqtai nazardan, aholisining katta qismini yoshlar tashkil etuvchi O'zbekistonda yoshlar ma'naviyati va ularni har tomonlama yuksaltirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bugun mamlakatimizda yoshlarning ezgu maqsadlarini hayotga tatbiq etishlari uchun zarur barcha sharoitlar yaratilmoqda. Yoshlar muammolari davlat siyosati darajasida hal etilmoqda.

Bugungi kunda jamiyatimiz kishilari uchun mafkura, mafkuraviy profilaktika, mafkuraviy immunitet tushunchalari anchagina tanish bo'lsada, lekin hayot sur'atlarining beqiyos darajada tezlashuvi[1] deya ta'riflanayotgan bugungi globalashuv davrida ijtimoiy hayotda ko'plab yangicha masalalar va munosabatlar vujudga kelmoqdaki, bu jarayonlar mazkur tushunchalarga yangicha yondoshuvni talab etmoqda.

"Immunitet" tushunchasi lotincha so'z bo'lib, "ozod bo'lish" ma'nosini anglatadi. Ya'ni xalqni turli zararli ta'sirlardan himoyalovchi tizimidir. "Immunitet" tushunchasi dastlab tibbiyotda foydalanilgan, organizmning o'z-o'zini turli kasalliklardan himoya hila olish qobiliyatini bildirgan.

“Immunitet” soʻziga Oʻzbekiston milliy ensiklopediyasida quyidagicha taʼrif berilgan: (lot. - biron narsadan xalos, ozod boʻlish, qutulish) - tirik mavjudotlarning oʻz butunligi va biologik noyobligini buzuvchi yot omillardan himoyalaniishi, qarshilik koʻrsatishi, rezistentligi.[2]

“Mafkuraviy immunitet” - maʼnaviy barkamol, irodasi baquvvat, iymoni butun shaxsni tarbiyalashda, har qanday reaksiya, buzgʻunchi xarakterdagi gʻoyaviy tashabbuslarga bardosh bera oladigan yoshlarni tarbiyalashga qaratilgan ilmiy asoslangan tushuncha.

XXI asr yoshlari turli-tuman mafkuralar tajovuzi kuchayib borayotgan sharoitda yashamoqdalar. Birinchi Prezidentimiz Islom Karimov “Fidokor” gazetasi muxbiri savollariga bergan javoblarida yoshlarda mafkuraviy immunitetni shakllantirish masalasini koʻtardi va “Mafkuraviy immunitet” tushunchasining ijtimoiy-siyosiy mohiyati haqida: *“Maʼlumki, har qanday kasallikni oldini olish uchun, avvalo, kishi organizmida unga qarshi immunitet hosil qilinadi. Biz ham Vatanga, ota-bobolarimizning muqaddas diniga sogʻlom munosabatni qaror toptirishimiz, taʼbir joiz boʻlsa, ularning mafkuraviy immunitetini kuchaytirishimiz zarur. Ana shunda johil aqidaparastlikning «daʼvati» ham, ahloqni rad etadigan, biz uchun mutlaqo begona gʻoyalar ham oʻz taʼsirini oʻtkaza olmaydi”*, deya taʼkidlagan edilar.[3]

ASOSIY QISM

Mustaqillikni mustahkamlash, xalqimizning barqaror taraqqiyotini taʼminlashning muhim shartlaridan biri bu gʻoyaviy tarbiyani kuchaytirishdan iboratdir. Bu borada kishilarimizda yot va zararli gʻoyalarga qarshi kurashish uchun mafkuraviy immunitetni shakllantirish zarur. Albatta, mafkuraviy immunitetni shakllantirish kishilar ongiga bir xil gʻoyani zoʻr berib tiqishtirish emas, balki odamlarda oq-qorani ajratish, munosib tafakkur yuritish, zararli gʻoyalarga qarshi hushyor va ogoh boʻlish xususiyatlarini tarbiyalash demakdir. 1999-yil fevral, 2004 yilning martidagi Buxoro va Toshkent shahrida sodir etilgan terroristik voqealardan toʻgʻri xulosa qilish muhim. Har bir davlat, jamiyatning qudrati uning ichki xavfsizligi va barqarorligiga tayanadi. Yaʼni jamiyat, millat oʻz gʻoyasida mustahkam tursa, ikkilanmasa, har qanday dushman qoʻllashi mumkin boʻlgan mafkuraviy tahdidlaridan qoʻrqmasa, bunday millatni yengish mumkin emas.

Mafkuraviy jarayonlar bilan bogʻliq boʻlgan yana bir tushuncha bu “Strategema” hisoblanadi. Strategema – obyektning psixologik moyilligi va vaziyatning boshqa xususiyatlarini hisobga olgan holda maʼlum bir muammoni hal qilishga yoki yashirin maqsadga erishishga qaratilgan harakatlar ketma-ketligi.[4] Xitoy madaniyatida bu tushuncha kamida uch ming yil avvalpaydo boʻlgan.[5] Xitoy qadimdan oʻziga xos tamaddun markazlaridan biri hisoblangan. Ming yillar davomida Xitoy xalqining falsafiy qarashlari konfutsiychilik, buddizm, dzen-buddizm va daosizmga asoslangan, boshqa madaniyatlardan farq qiladigan madaniyatni yaratdi. Xitoyda eng qimmatli maʼlumotlarni oʻzida saqlagan kitoblar doimo sir tutilgan. Xitoyliklar oʻz qonunlari bitilgan asarlarni asrlar mobaynida koʻp marotaba yoʻqotib, vaqti kelganida yana osonlikcha ularni qayta topib olganlar. Xuddi ana shunday yashirin qonunlar bitilgan yodgorliklardan biri “36 stratagema” (hiyla-nayranglar) asari hisoblanadi.

Xitoy donishmandi Lao Szi oʻzining “Dao de Szin” nomli kitobida quyidagi fikrni keltiradi: “Suv – dunyodagi eng yumshoq va muloyim modda, ammo qattiq va mustahkam ashyolarni yengib oʻtishda u yengilmasdir va unga teng keladigan narsa bu olamda yoʻq. Muloyim qattiqni yengadi, kuchsizlar kuchlini magʻlub etadi. Bu narsani hamma biladi, ammo kamdan-kam kishi bu bilimni amalda qoʻllay oladi”.[6] Chindan ham bir qarashda oddiy haqiqat hisoblangan bu fikrni amaliyotga juda kam shaxslargina hayotga tadbiq eta olganlar.

Jahon tarixiga nazar tashlasak, juda koʻplab manipulyatsion, mafkuraviy usullar haqida bilib olishimiz mumkin. Masalan, XIX asrning ikkinchi yarmidan oʻzbek xalqi milliy madaniyati, maʼnaviyati taraqqiyotida mustamlakalik davri boshlandi. Mustamlakachilik siyosatida Turkistonni nafaqat siyosiy, iqtisodiy, balki maʼnaviy mustamlakaga aylantirish rejasi turardi. Buni ularning oʻzlari ham yashirmas edilar. Bu haqida N.Ostroumov 1882-yil 30-avgust kuni Toshkent oʻqituvchilar seminariyasidagi yigʻilishida “...musulmonlarimiz maorifining asosida ularni ruslashtirish... islomni buzish... umuman diniy jihatlarni buzish... yotmogʻi lozim degan boʻlsa; Turkiston general gubernatori I.A.Kuropatkin esa kundaliklarida; “Biz 50 yil tub-joy aholini taraqqiyotdan chetda... tutdik”, - deb qayd etgan edi.[7]

Bugungi kunda ham manipulyatsiya jarayonlarida yanada yangicha usullar, inson aqlini shoshirib qoʻyuvchi dasturlar qoʻllanilmoqdaki, ularga qarshi shaxs faqat oʻzining yuqori mafkuraviy immuniteti bilangina javob bera olishi mumkin. Aks holda ularning qurboniga aylanadi. Masalan,

uning xavfliligini bugungi Yevropadagi holat isbotlagan “Overton oynasi yohud yo‘q qilish dasturi”, kuch manipulyatsion uzoqqa mo‘ljallangan “FFF dasturi” bugun ko‘pchilikka ayon.

Odamning ma‘naviyatiga tahdid soladigan xavflar va ulardan o‘zini ongli himoya qilish ko‘nikmalari ta‘lim-tarbiya, ota-onalar o‘g‘itlari, yaxshilik va yomonliklarni ko‘rish va bilishi jarayonida shakllana boradi. Mafkuraviy tortishuvlarda tahdid soluvchi ham, o‘zini himoya qiluvchi ham - g‘oyani ommalashtirish uslublaridan foydalanadi. Bu - mafkuraviy tarbiya uslublaridir. Demak, qaysi tomonning yengishini pirovard natijada ilmga asoslangan targ‘ibot va tashviqot hal qiladi. Shu tariqa mafkuralar tortishuvi - targ‘ibot va tashviqotlar tortishuviga aylanadi, deyish mumkin.

Insonlarda mafkuraviy immunitetni shakllantirishga qaratilgan bunday jarayonlar umumiy nom ostida Mafkuraviy profilaktika deb yuritiladi.

Mafkuraviy profilaktika sohasidagi ishlar tizimli tarzda olib borilayabdi deb ayta olmaymiz. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 9-yanvardagi “Jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirish tizimini tubdan takomillashtirish to‘g‘risida”gi PF–5618-son farmonida shunday fikrlar keltirilgan: “...hozirgi globallashtirish, ilmiy-texnik taraqqiyot davrida aholining huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini yuksaltirishning innovatsion usullaridan, targ‘ibotning ilg‘or va ta‘sirchan vositalaridan, xorijiy davlatlarning bu boradagi ijobiy tajribalaridan yetarli darajada foydalanilmayapti.”[8]

Shu bois ham jamiyatning barcha sohalarini yetuk kadrlar bilan ta‘minlash har qachongidanda muhim ahamiyat kasb etadi. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 3-yanvardagi “Uzluksiz ma‘naviy tarbiya konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori bilan tasdiqlangan Uzluksiz ma‘naviy tarbiya konsepsiyasida aynan mafkuraviy profilaktika tadbirlariga alohida e‘tibor qaratilgan. Xususan Konsepsiya 21-bandida “Jamiyatda ijtimoiy-ma‘naviy muhitni sog‘lomlashtirish, farzand tarbiyasi, oilaviy qadriyatlarimizga zid bo‘lgan turli ma‘naviy tahdidlarga qarshi mafkuraviy immunitetni shakllantirishga qaratilgan profilaktik tadbirlarni tashkil etish” vazifalari belgilangan.[9]

XULOSA

Inson tom ma‘noda erkin yashashi uchun u avvalo o‘zining mustaqil fikriga ega bo‘lishi lozim. Bu esa uning mantiq ilmiga, ayniqsa argumentlash nazariyasiga ehtiyojini ko‘rsatadi. Bugun barcha jamiyatlarda bo‘lgani singari bizning jamiyatimizda ham yot argumentlar qurboniga aylanayotgan shaxslar afsuski topiladi. Bu holat ziyolilar, Respublika Ma‘naviyat va ma‘rifat markazi, barcha tarbiyachilar oldiga juda katta mas‘uliyat yuklaydi.

Bugun biz o‘z oldimizga mamlakatimizda Uchinchi RENESANNS poydevorini yaratishni maqsad qilib oldik. Bu esa barcha sohalar qatori ma‘naviyat, ta‘lim-tarbiya tizimiga katta mas‘uliyat bilan yondoshishimizni talab qiladi. Bu haqida to‘z talib yurtboshimiz Sh.Mirziyoyev: “Uchinchi Renessans g‘oyasini, avvalo, jamiyatimiz chuqur anglab olmog‘i kerak. Har jabhada, sohada qiladigan ishlarimiz, rejayu istiqbol dasturlarimiz, ta‘lim-tarbiya va kadrlar siyosati, investitsion siyosat — barchasi unga sharoit va muhit yaratishga qaratilmog‘i lozim” deya ta‘kidlagan edi. Har bir jamiyat o‘ziga zarur shaxsni tarbiyalaydi. Unga o‘z taraqqiyoti darajasi va tendensiyalaridan kelib chiqib axloqiy, e‘tiqodiy, kasbiy-professional, huquqiy va boshqa qator talablar qo‘yadi. Jamiyat taraqqiyotining pirovard maqsadi ham inson, uning farovon, erkin va xavfsiz turmush kechirishidir. Jamiyat talabiga to‘liq javob beradigan kishi turli davrlarda har xil atalgan. Forobiy uni “fozil kishi”, tasavvuf namoyandalari “komil inson” deb ataganlar. “Har tomonlama rivojlangan shaxs”, “uyg‘un rivojlangan shaxs” atamallari ham qo‘llanilgan.

Har qanday buyuk rejalar, buyuk g‘oyalar inson ehtiyojlari, turmushi yaxshilanishi, erkinligi ortishi va ma‘naviy kamoloti bilan bevosita bog‘lansagina, hayotiylik va reallik kasb etadi. Shu jixatdan, biz mafkuraviy immunitet har birimizga qay darajada zarur ekanligini shaxsan o‘zimiz his qilishimiz, barcha soha vakillari buni doimo yodda tutmog‘imiz lozim.

REFERENCES

1. Karimov I.A. Yuksak ma‘naviyat yengilmas kuch. Toshkent, Ma‘naviyat. 2008, 77-bet
2. O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi.
3. Karimov I. A. Milliy istiqbol mafkurasi-xalq e‘tiqodi va buyuk kelajakka ishonchdir. “Fidokor” gazetasi muxbiri savollariga javoblar-T; «O‘zbekiston», 2000 yil, 40 bet.
4. <https://ru.wikipedia.org/wiki/Стратегема>
5. Смолян Г. Рефлексивное управление — технология принятия манипулятивных решений.
6. Лао Цзи – эр.ав 604-531 йиллар, қадимги хитой файласуфи, даосизм асосчиси. “Дао де Цзин” номли фалсафий ва ҳарбий асар муаллифи.

7. Hasanov B. V. va boshqalar. O'zbekiston tarixi. Ma'ruzalar kursi. (Sitata manbai. Ismoilbey Gaspirali// O'zbekim. 151 -b)
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirish tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"gi PF – 5618-son Farmoni.(<https://lex.uz/ru/docs/-4149765>)
9. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori.(<https://lex.uz/docs/-4676839>)